

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวคิดธรรมภิบาลในพระไตรปิฎกกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย
ของไทย

ชื่อและนามสกุล นางอภิญญา ทองสอาด

แขนงวิชา การเมืองการปกครอง

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
2. รองศาสตราจารย์ โสธร ตู้ทองคำ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประพนธ์ นันทะกิจ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ประพนธ์ นันทะกิจ)

อภิญญา

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์)

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช

โสธร ตู้ทองคำ

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ โสธร ตู้ทองคำ)

สุจินต์ วิสวธีรานนท์

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก กับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย
ผู้วิจัย นางอภิญญา ทองสอาด **รหัสนักศึกษา** 2518001173 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เจริญสรรค์
 (2) รองศาสตราจารย์ ฐโสร คุ้มทองคำ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก 2) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร อันได้แก่ พระไตรปิฎก เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องต้องกันกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อาทิ การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล และสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน การให้ความสำคัญกับการตัดสินใจปัญหาโดยใช้หลักเสียงข้างมาก และการใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครอง เป็นต้น (2) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ได้แก่ 1) หลักการบัญญัติพระวินัย การบัญญัติสิกขาบท มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างยุติธรรม 2) หลักสุจริตสาม ได้แก่ การประพฤติตามอารยธรรมย่อมนำพาไปสู่การเป็นคนดีในฐานะปัจเจกบุคคล หลักพรหมวิหารบำเพ็ญการสงเคราะห์ การนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณธรรมในฐานะสมาชิกของสังคม และหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักอันสำคัญยิ่งสำหรับการมีคุณธรรมของผู้ปกครองรัฐ 3) หลักอริกธัมมละ เป็นการใช้หลักตัดสินใจความขัดแย้ง หลัก “เขยูกสิตา” เป็นหลักธรรมในการถือเสียงข้างมากยึดหลักความโปร่งใส ไม่มีนอกไม่มีใน 4) หลัก “อปริหานิยธรรม” เป็นหลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วมในการปกครอง หลัก “มรวาสธรรม” เป็นหลักอันสำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) หลัก “ปัพพชิตอกนิหปัจจเวกซ์” บุคคลพึงมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบ หลัก “ทิส 6 (สิงคาลกสูตร)” เป็นหลักส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น 6) หลัก “จักรวรรดิ 5” เป็นหลักสำคัญของนักปกครองในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และหลัก “ราชสังคหะ 4” เป็นหลักในการบำรุงทวยราษฎร์ให้ประชาชนอยู่ในเอกภาพ

คำสำคัญ แนวคิด ธรรมาภิบาล พระไตรปิฎก ระบอบประชาธิปไตย

Thesis title: Governance Concept in the Pali Canon of Thailand Democracy Development

Researcher: Mrs. Apinya Thongsard; **ID:** 2518001173; **Degree:** Master of Political Science

(Politics and Government) ; **Thesis advisors:** (1) Dr. Thirapat Serirsangsan, Professor;

(2) Thasothorn Tootongkum, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) The governance concept in Pali Canon; and (2) tenets about governance from Buddhist teachings that are compatible with the democratic system of government in Thailand.

This was a qualitative study based on textual analysis of the Pali Canon and in-depth interviews with qualified experts. The data were analyzed descriptively.

The results showed that: (1) Among the components of Buddhist tenets in the Pali Canon are concepts of Governance that are compatible with principles of governance in the democratic system, such as placing importance on individuals; rights and freedoms that come along with duties and responsibilities; belief in the equality of all people; placing importance on making decisions based on the majority opinion; and governance based primarily on law. (2) Principles of Governance that are compatible with democracy consist of: 1) the disciplinary rules for monks and the *Sikhabot* commandments, which are egalitarian and apply equally to all, so citizens are protected in fairness; 2) the Three Truths, meaning that behaving with civility will make one a good person as an individual; the Four Sublime States of Mind, meaning that charity and generosity will make one a good person and a moral member of society; and the Virtues of the King, which are very important principles for the moral behavior of government leaders; 3) the principle of *atikorn samata* is a principle for dispute resolution, and the principle of *yepuyasita* is about accepting the majority vote based on transparency; 4) *abrihanyatham* is a principle about participation in governance and *karawasatham* is a very important principle for public participation; 5) the *buppachit-apinhabajjawek* principle states that individuals have rights and freedoms that come together with duties and responsibilities; the *singalakasutra* or Six Directions principle stresses responsibility to oneself and others; 6) the “Five Imperial” principle tells administrators how to manage resources wisely and the *Rajasangkha* 4 is about how to administer the public and keep the people unified.

Keywords: Concept, Governance, Pali Canon, Democracy

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้คงไม่สำเร็จผลสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่ผู้วิจัยระลึกถึงคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นอยู่เสมอ นับตั้งแต่ ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้กรุณาให้คำแนะนำหลายประการที่มีค่ายิ่งต่อการวิจัย รวมทั้งให้อิสระในการนำเสนอวิทยานิพนธ์อีกด้วย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ธิโสธร ตู้ทองคำ ที่เป็นที่ปรึกษาร่วมให้ และรองศาสตราจารย์ประณต พิมพะยะกุล ซึ่งกรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งข้อคิดชมของอาจารย์ทุกท่าน นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยทราบซึ่งในความห่วงใยและเอาใจใส่ในการทำงานของผู้วิจัย และช่วยพิมพ์งานให้ในขณะที่ผู้วิจัยศึกษาและค้นคว้าไปพร้อมกับงานประจำซึ่งก็คือ นายมณเฑียร ทองสอาด คู่ชีวิตของผู้วิจัย นับว่าเป็นความดีงามพิเศษต่อผู้วิจัยมากนอกจากนี้ขอขอบพระคุณ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ที่เอื้อประโยชน์หลายอย่างกับงานวิจัยชิ้นนี้ของข้าพเจ้า ตั้งแต่การค้นคว้าในห้องสมุดและอุปกรณ์ในการพิมพ์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกๆ ท่าน ทุกๆ แห่งที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัย ตลอดจนครู อาจารย์ที่อบรมให้ความรู้กับผู้วิจัยมาเป็นลำดับ

ที่จะลืมไม่ได้ก็คือ ท่านเจ้าคุณพระพยอม กัลยาโณ (พระราชธรรมนิเทศ) เจ้าอาวาสแห่งวัดสวนแก้ว ซึ่งท่านได้กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ ขอให้ทุกท่านและสถาบันที่กล่าวนามมาทั้งหมด และอีกหลายท่านที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงทั้งหมดในที่นี้ได้ จงประสบแต่ความสุข สำเร็จในชีวิตตลอดไป

อภิญญา ทองสอาด

กันยายน 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
ความเป็นมาของพระไตรปิฎก.....	5
แนวคิดพระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดธรรมาภิบาล.....	8
แนวคิดในธรรมาภิบาล.....	13
แนวทางและความเป็นมาของแนวคิดธรรมาภิบาล.....	15
องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล (Good Governance).....	17
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
กรอบแนวคิด.....	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	42
หลักนิติธรรม	44
หลักคุณธรรม	49
หลักความถูกต้องโปร่งใส	56
หลักการมีส่วนร่วม	59
หลักการมีส่วนร่วมในการปกครอง	60
หลักจิตสำนึกรับผิดชอบ	64
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	75
สรุปผลการวิจัย	75
อภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	90
ก คำอธิบายคำย่อ	91
ข หนังสือราชการ	93
ค ประวัติและผลงานของพระราชธรรมนิเทศ	98
ประวัติผู้วิจัย	103

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1 แผนภูมิกรอบแนวคิด.....	40
ภาพที่ 4.1 หลักธรรมในทศ 6 แสดงถึงบทบาทหน้าที่ระหว่างตนเอง ต่อคนรอบข้าง.....	66
ภาพที่ 4.2 แผนภูมิแสดงการพัฒนาระบบประชาธิปไตย มี 4 ระดับ.....	73
ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงแนวคิดประชาธิปไตยแบบธรรมาภิบาลกับ หลักคำสอนในพระไตรปิฎก.....	74

